

KS. ADAM PRADELA

ANALIZA NATURY OBOWIĄZKU I PRAWA DO EWANGELIZACJI (KAN. 747 § 1 KPK 1983)*

Przystępując do szczegółowej interpretacji obowiązku i prawa do ewangelizacji (por. kan. 747 § 1), należy dokładnie prześledzić zarówno znaczenie poszczególnych słów tejże normy kodeksowej, jak i jej treści na tle całego obowiązującego Kodeksu, a szczególnie kanonów dotyczących misyjnej działalności Kościoła. Pomocą w zrozumieniu aktualnego kształtu interesującego nas kanonu będzie prześledzenie całego procesu jego powstawania. Konieczne jest więc zbadanie tego zagadnienia w świetle dawnego kodeksu, co oznacza skierowanie uwagi głównie na can. 1322 oraz nieliczne kanony „*De sacris missionibus*”. Dalszym etapem zgłębiania kan. 747 § 1 jest poznanie prac Komisji ds. Reformy Kodeksu Prawa Kanonicznego, dzięki którym powstał kan. 747 § 1 KPK. Wreszcie przyjdzie dokonać wykładni tegoż kanonu w ramach obowiązującego już kodeksu.

Aby dobrze rozumieć jakąkolwiek normę kodeksu, istotne jest posiadanie właściwego obrazu Kościoła oraz samego prawa kościelnego. Warto w tym celu oprzeć się na tekstach soborowych i pracach kanonistów¹. W poniższych analizach starano się uwzględnić ogólnodostępne źródła i opracowania. Z reguły nie wnikały one szczegółowo w kan. 747 § 1, dawały jednak potrzebne tło oraz ukazywały kierunki interpretacji.

W Kodeksie z 1917 r. odpowiednikiem kan. 741 § 1 obowiązującego kodeksu, zawierającego interesującą nas normę dotyczącą ewangelizacji, jest can. 1322, zamieszczony w księdze trzeciej: *De rebus*, w części czwartej: *De magisterio ecclesiastico*. Can. 1322 rozpoczyna tę część, będąc pierwszym z pięciu kanonów wstępnych.

F. Bączkowiec przystępując do omawiania części czwartej trzeciej księgi staro kodeksu zauważa, że „władza nauczania, czyli urząd nauczycielski, jest częścią władzy jurysdykcyjnej Kościoła”². Ma jednak świadomość innych poglądów na to zagadnienie, umieszczając je w przypisie³. To stanowisko zawęży rozumienie słowa „Kościół” w następnych kanonach do Kościoła hierarchicznego,

* Niniejszy artykuł to fragment (I rozdział) pracy licencjackiej: *Obowiązek i wrodzone prawo Kościoła do ewangelizacji (kan. 747 § 1 KPK)*. Studium porównawcze z KPK 1917, obronionej w 1996 r. na Wydziale Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, napisanej pod kierunkiem o. prof. dra hab. Bronisława Wenantego Zuberta OFM.

¹ Zob. szczególnie następujące pozycje: R. Sobański, *Kościół – prawo – zbawienie*, Katowice 1979; tenże, *Kościół jako podmiot prawa*, Warszawa 1983; tenże, *Teoria prawa kościelnego*, Warszawa 1992.

² F. Bączkowiec, *Prawo kanoniczne*, t. 2, Opole 1958³, 468.

³ Por. tamże, 468. Autor przytacza pogląd o potrójnej władzy Kościoła oraz o władzy nauczania należącej do władzy święceń.

co jednak nie dziwi, gdyż takie rozumienie podsuwa już sam nagłówek części czwartej kodeksu.

Treść can. 1322 jest następująca:

„§ 1. Christus Dominus fidei depositum Ecclesiae concredidit, ut ipsa, Spiritu Sancto iugiter assistente, doctrinam revelatam sancte custodiret et fideliter exponeret.

§ 2. Ecclesiae, independenter a qualibet civili potestate, ius est et officium gentes omnes evangelicam doctrinam docendi: hanc vero rite ediscere veramque Dei Ecclesiam amplecti omnes divina lege tenentur”.

Prawodawca jasno i dobitnie ukazał świadomość Kościoła dotyczącą władzy nauczycielskiej Kościoła: „Ecclesiae (...) ius est et officium gentes omnes evangelicam doctrinam docendi” (can. 1322 § 2). H. Jone w swoim komentarzu oddaje to sformułowanie niemalże bez zmiany i stwierdza, że Kościół „habet ius et officium docendi omnes gentes evangelicam doctrinam”⁴, co implikuje duży ciężar gatunkowy kodeksowych słów. Następnie omawiając prawo i obowiązek (can. 1322 § 2) pisze: „Hoc ius et officium fundatur Domini apud Mt 28,18 mandato docendi omnes gentes”⁵, co wskazuje na Boże ustanowienie tegoż prawa i obowiązku, i ustawia owo „ius” i „officium” bezpośrednio na płaszczyźnie działalności misyjnej Kościoła, gdyż wypływa ono z tzw. wielkiego nakazu misyjnego. Boże ustanowienie uprawnienia i zarazem obowiązku Kościoła głoszenia wszystkim narodom nauki Ewangelii nie jest w can. 1322 stwierdzone expressis verbis, jednak w jasny sposób wynika z całego § 1 tegoż kanonu. Również sformułowanie o niezależności od jakiegokolwiek władzy świeckiej potwierdza to twierdzenie, choć czyni to nie wprost. Z prawa Bożego wszyscy ludzie są zobowiązani poznać naukę Ewangelii i wstąpić do Kościoła⁶. Należy zatem zakładać, iż temu obowiązkowi poznania nauki Ewangelii odpowiada prawo i obowiązek Kościoła głoszenia jej, które leżą na tej samej płaszczyźnie prawnej, tj. na płaszczyźnie prawa Bożego pozytywnego (ius divinum, lex divina)⁷.

Z can. 1322 w ścisłym związku są kanony dotyczące misji. Jedyne trzy kanony regulują misyjną działalność Kościoła. Pierwszy z nich nie był ze swej istoty misyjny, gdyż regulował tak zwane „misje wewnętrzne, czyli „misje ludowe”, które odbywały się „w celu przywrócenia, ożywienia i pogłębienia wśród wiernych wiary i życia prawdziwie katolickiego”⁸ (zob. can. 1349). Trzeci, jeden z najkrótszych kanonów w kodeksie, bo składający się z siedmiu słów, stanowił o niedopuszczalności stosowania przymusu w nakłanianiu do przyjmowania wiary katolickiej⁹. Zatem tylko can. 1350 był prawdziwie misyjnym kanonem¹⁰. Składał się on z dwu paragrafów:

„§ 1. Ordinarii locorum et parochi acatholicos, in suis dioecesibus et parocciis degentes, commendatos sibi in Domino habeant.

§ 2. In aliis territoriis universa missionum cura apud acatholicos Sedi Apostolicae unice reservatur”

⁴ *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. 2, Paderborn 1954, 490.

⁵ Tamże, 490.

⁶ Por. can. 1322 § 2.

⁷ Zob. R. Sobański, *Teoria...*, 198–200.

⁸ F. Bączkowiak, *Prawo kanoniczne...*, 482.

⁹ Tamże, 50.

¹⁰ Tamże, 50.

Zatem „misje zagraniczne polegają na głoszeniu wiary katolickiej wśród chrześcijan akatolików lub niewiernych, czyli pogan”¹¹. H. Jone wyraża treść can. 1350 § 1 następującymi słowami: „Ordinarii locorum et parochi curent quoque conversionem acatholicorum in suis dioecesibus vel paroeciis degentium”¹², gdzie słowem kluczowym jest pojęcie „conversio”, co wskazuje na brak ekumenicznego myślenia, a § 2 przytacza bez zmian sugerujących jakąkolwiek interpretację: „Universa cura missionum externarum Sedi Apostolicae unice reservatur”¹³. Komplementarnym kanonem starego kodeksu do zagadnienia misji zagranicznych jest can. 252 omawiający zadania Kongregacji Rozkrzewiania Wiary¹⁴. Kanony dotyczące misji zawierają owoce rodzących się wówczas w Europie Zachodniej dyskusji na temat misji (misji zagranicznych). Ta ożywiona dyskusja dotycząca istoty i znaczenia misyjnej działalności Kościoła wykryształizowała różne stanowiska. J. Schmidlin pojmując ją jako nawrócenie oddalonego od Chrystusa świata oraz jako pracę prowadzącą do nawrócenia jeszcze nie ochrzczonej ludzi, T. Grentrup jako „sadzenie” (Pflanzung) i umacnianie (Festigung) wiary Kościoła, zaś P. Charles jako „zakorzenie” (Einpflanzung) Kościoła¹⁵. Sam kodeks, szczególnie can. 252 § 3, nie miał większego wpływu na dalszy tok dyskusji misjologicznych, pomimo przyjęcia poglądów T. Grentrupa¹⁶ w stanowionej normie.

H. Rzepkowski idąc za K. Müllerem, przytacza pogląd niektórych autorów widzących w can. 1350 § 1 ustanowienie odpowiedzialności biskupów za „zamorskich studentów”, studiujących głównie w Europie¹⁷. Zaś J. M. Goiburu kwituje tenże paragraf uwagą: „rzeczywiście, było to świętym obowiązkiem”¹⁸, przez co potwierdza świadomość, iż to polecenie przekazane jest od Pana (can. 1350 § 1).

Dodatkowym podkreśleniem normy misyjnej jest can. 1327, mówiący o przepowiadaniu słowa Bożego, zawierający następującą normę: obowiązek (munus) „głoszenia wiary katolickiej powierzony został przede wszystkim papieżowi w całym Kościele oraz biskupom w ich diecezjach”¹⁹. Nie pojawia się w tych kanonach pojęcie prawa, uprawnienia (ius). Może to wskazywać, iż prawodawca uważał je za oczywiste w kontekście działalności misyjnej Kościoła.

Wprawdzie Kolegium Biskupów nie zostało wyłączone z zaangażowania misyjnego, gdyż papież jest głową tego Kolegium, jednakże omówione wyżej kanony nie były stymulujące dla większości biskupów w wypełnianiu obowiązku wspierania misji²⁰.

¹¹ F. Bączkowiec, *Prawo kanoniczne...*, 483.

¹² Tamże, 507.

¹³ Tamże, 507.

¹⁴ Por. F. Bączkowiec, *Prawo kanoniczne...*, 483, a także H. Jone, *Commentarium...*, 507.

¹⁵ Por. H. Mussinghoff, *Das Verkündigungsamt der Kirche*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, hrsg. K. Lüdicke, Essen 1986, Einleitung vor 781; zob. także K. Müller, *Teologia misji*, Warszawa 1989, 40–43.

¹⁶ Por. H. Rzepkowski, *Umgrenzung des Missionbegriffes und das neue kirchliche Gesetzbuch*, „Verbum” 24 (1983) 102.

¹⁷ Tamże, 136.

¹⁸ *Duch misyjny. Vademecum*, Warszawa 1991, 50.

¹⁹ F. Bączkowiec, *Prawo kanoniczne...*, 472; por. także J. M. Goiburu, *Duch misyjny...*, 50.

²⁰ Por. tamże, 51. Autor przytacza występujące w praktyce przypadki zniechęcania alumnów do zamiarów pracy misyjnej przez rektorów seminariów. Starano się czasem utrudnić misjonarzom

Jeżeli weźmiemy pod uwagę liczbę i charakter kanonów misyjnych, to należy zauważyć, iż prawo i obowiązek Kościoła głoszenia wszystkim narodom Ewangelii, pomimo swej doniosłości znalazł nikłe odbicie w prawodawstwie misyjnym. O. Stoffel stwierdza, że kodeks z 1917 r. w can. 252. 293–311. 1125. 1322 § 2. 1327 § 1. 1350. 1351 mówi niewystarczająco o istocie misji²¹. Prawodawca zupełnie nie wspomina o prawie do działalności misyjnej, co chociaż nie oznacza braku świadomości tego prawa, z formalnego punktu widzenia jest jakimś brakiem kodeksu. Zauważmy jednak, iż na świecie nie było wówczas systemów totalitarnych, które rozwinęły się później²² niż ogłoszenie kodeksu papieża Benedykta XV. Nie istniała zatem potrzeba *expressis verbis* wyrażenia wobec społeczności niekatolickich swego prawa, gdyż nie było ono w sposób bezwzględny kwestionowane.

Największym wydarzeniem w Kościele w XX w. był Sobór Watykański II. Zapowiedział go Jan XXIII, „papież niespodziewanych decyzji”²³, dn. 25 I 1959 r., wraz z synodem rzymskim²⁴, a także odnowieniem kodeksu²⁵. Szybko następująca zmiana warunków zewnętrznych działania Kościoła spowodowała konieczność zmian prawa kanonicznego²⁶. Reforma prawa była zatem planowana jako element *aggiornamento*, tj. ogólnej odnowy życia kościelnego, w celu przystosowania się do współczesnego świata²⁷.

Nie dziwi fakt, iż chociaż Komisja do Reformy Kodeksu Prawa Kanonicznego powstała 28 III 1963 r.²⁸, prace w pełnym zakresie rozpoczęła dopiero po zakończeniu obrad soboru²⁹. Życie Kościoła domagało się wprowadzenia uchwał soborowych, zatem przy bezpośrednim udziale komisji reformującej kodeks wychodziły dokumenty Stolicy Apostolskiej, ogólnie określane jako posoborowe prawodawstwo kościelne. Normy w nich zawarte wpływały na powstający kodeks, a czasem wchodziły do niego bez zmian³⁰.

Komisja na początku kwietnia 1968 r. zdecydowała o przyjęciu innej struktury normowanego materiału prawnego w nowym kodeksie niż ta, jaka była w kodeksie Pio – Benedyktyńskim³¹. Prace komisji owocowały częściowymi schematami kodeksu. Od 1972 r. wysyłano je do konsultacji, po uprzedniej decyzji papieskiej³². Schemat: „O zadaniu nauczycielskim Kościoła” poddano konsultacji w 1977 r.³³ W tymże roku zakończono fazę techniczno-redakcyjną prac nad

i propagatorom Papieskich Dziel Misyjnych odwiedzanie seminariów duchownych.

²¹ Por. O. Stoffel, *Die Missionstätigkeit der Kirche im neuen Kirchenrecht*, „Neue Zeitschrift für Missionswissen” 39 (1983) 178.

²² Rewolucja październikowa w Rosji – 1917 r., dojście Hitlera do władzy – 1933 r.

²³ J. M. Goiburū, *Duch misyjny...*, 46.

²⁴ Tamże, 46.

²⁵ Tamże, 21.

²⁶ Tamże, 21.

²⁷ Por. E. Sztáfrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, Warszawa 1986, 5.

²⁸ Por. KPK, Wstęp, 21.

²⁹ Por. E. Sztáfrowski, *Podręcznik prawa...*, 5.

³⁰ Tamże, 5; por. też H. Schmitz, *Der Codex Iuris Canonici*, w: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, hrsg. J. Listl, H. Müller, H. Schmitz, Regensburg 1983, 37–38 oraz J. A. Alessandri, *General introduction*, w: *The Code of Canon Law. A Text and Commentary*, ed. J. A. Coriden, T. J. Green, D. E. Heintschel, London 1985, 4–5.

³¹ Por. KPK, Wstęp, 29.

³² Tamże, 31; por. też H. Schmitz, *Der Codex...*, 38–40 oraz J. A. Alessandri, *General introduction...*, 4–5.

³³ Por. *Kodeks prawa kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episko-

nowym prawem³⁴. Po wewnętrznym uzgodnieniu częściowych schematów wyłonił się nowy porządek systematyczny. Powstało siedem ksiąg: Normy ogólne, Lud Boży, Nauczycielskie zadanie Kościoła, Uświęcające zadanie Kościoła, Dobra doczesne Kościoła, Sankcje w Kościele, Procesy³⁵.

Systematyka nowego Kodeksu miała na celu oddanie eklezjologii Soboru Watykańskiego II, wraz z wynikającymi z niej zasadami. Nowy układ materiału prawnego lepiej ją wyraża niż dawny³⁶. Pomimo wielkiego postępu systematyka nowego kodeksu wywołała wiele zastrzeżeń. R. Sobański przytacza poglądy autorów – jeszcze sprzed promulgacji nowego KPK – odnoszących się z rezerwą do systematyki nowego kodeksu. I tak S. Kuttner, wychodząc z perspektywy historycznej, uważa za coś niewłaściwego umieszczanie wszystkich sakramentów w jednej księdze, co powoduje brak spójności z życiem ludu Bożego. Lepiej byłoby, jego zdaniem, chrzest traktować razem z prawem osobowym, bierzmowanie z apostołatem, święcenia z przepisami o duchownych – w ten sposób chciałby on również traktować inne sakramenty. K. Mörsdorf sądzi, iż systematyka ma ogromną wagę i jest czynnikiem decydującym o skuteczności stanowionego prawa. Uważał on wraz z innymi autorami, takimi jak W. Aymans i H. Schmitz, iż nowa systematyka nie odpowiada eklezjologii Soboru Watykańskiego II, lecz przeciwnie, jest wobec niej regresem trudnym do zaaprobowania. Szczególnie niezadowolony był z księgi drugiej kodeksu, której już sam tytuł „De populo Dei” jest zafałszowaniem rzeczywistości – przecież i reszta kodeksu traktuje o ludzie Bożym. Dalej R. Sobański ukazuje, iż z konstytucji *Lumen Gentium* przyjęto właśnie to, co spotkało się z krytyką: nowy podział na urząd nauczania, uświęcania i pasterzowania, będący zresztą pochodzenia kalwińskiego. A właśnie ten troisty podział relacje urzędowe ukazywały z zadowoleniem jako przyjęcie wizji soborowej. Pomimo tychże oświadczeń nie ma w Kodeksie księgi „De Ecclesiae munere regendi”, obok istniejących „De Ecclesiae munere docendi” i „De Ecclesiae munere sanctificandi”, co wskazuje na brak konsekwencji we wprowadzeniu tego podziału³⁷.

Schemat całego kodeksu został 29 VI 1980 r. przedłożony papieżowi, na którego polecenie wysłano go w celu ostatecznej oceny poszczególnym kardynałom, członkom Komisji ds. Reformy Kodeksu Prawa Kanonicznego³⁸. Następnie papież poszerzył skład komisji do 74 osób. Wszyscy jej członkowie w początkach 1981 r. nadesłali wiele uwag, które rozpatrzył sekretariat komisji wraz z biegłymi. Synteza tych prac analizujących uwagi została w sierpniu 1981 r. odesłana członkom komisji³⁹. W październiku 1981 r. sesja plenarna komisji wydała ostateczną opinię na temat nowego kodeksu. Tekst kodeksu zatwierdziła jednogłośnie. Powiększono kodeks o kanony „Lex Ecclesiae Fundamentalisis” i po koniecznych poprawkach językowych dn. 22 IV 1982 r. został on przekazany pa-

patu, Poznań 1984, *Wstęp*, 31.

³⁴ Por. R. S o b a ń s k i, *Prawno-teologiczne uwagi o nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 27 (1984) nr 1–2, 3.

³⁵ Por. KPK, *Wstęp*, 33 i 35.

³⁶ Por. tamże, 35.

³⁷ Por. R. S o b a ń s k i, *Nowa kodyfikacja jako zjawisko kościelne*, „Prawo Kanoniczne” 26 (1983) nr 1–2, 4–5.

³⁸ Por. KPK, *Wstęp*, 35.

³⁹ Tamże.

pieżowi. W 24 rocznicę zapowiedzi przez Jana XXIII rewizji kodeksu⁴⁰ Jan Paweł II, po dokonaniu ostatnich zmian w tekście kodeksu, promulgował go 25 I 1983 r.

Kan. 747 § 1 obecnego kodeksu redagował „Coetus de Magisterio Ecclesiastico”. Istniejące już wcześniej zespoły robocze zostały 28 V 1968 r. podzielone na nowo⁴¹. Zespołowi przewodniczył relator P. Palazzini⁴². W toku prac zespołu zarysował się nowy podział materiału dotychczasowej czwartej części księgi trzeciej dawnego kodeksu, obejmującej can. 1322–1408. Wyglądał on następująco:

„De Magisterio in genere; De divini Verbi Ministerio: a) canones generales, b) de Verbi Dei praedicatione, c) de catechetica institutione; De Educatione Christiana: a) de scholis, b) de studiorum superiorum Institutis, c) de Universitatibus et Facultatibus Studiorum Ecclesiasticorum; De Institutione Clericorum; De Libris et Instrumentis Communicationis Socialis; De Sacris Missionibus; De Fidei professione”⁴³.

Źródłami odnowy prawa regulującego nauczycielskie zadania Kościoła były dokumenty Soboru Watykańskiego II, a w szczególności: *Lumen Gentium*, *Dignitatis humane*, *Gravissimum educationis*, *Gaudium et spes*, *Optatam totius*, *Apostolicam auctoritatem*, *Presbyterorum ordinis*, *Ad gentes divinitus*⁴⁴.

Właśnie to uwzględnienie nauki Soboru spowodowało zastąpienie dawnych nazw kodeksowych tytułów: „De divini verbi praedicatione”, „De seminaris”, „De scholis” oraz „De praevia censura librorum eorumque prohibitione” nowymi, wyżej wymienionymi⁴⁵. Dawny can. 1322 nadal występuje na początku, ale w innym ujęciu: „Ecclesiae officium et ius est, indepenter a qualibet humana potestate, omnes gentes evangelicam doctrinam docendi”⁴⁶, podczas gdy w kodeksie z 1917 r. było sformułowanie: „ius est et officium”⁴⁷. Nie można uznać tej zmiany kolejności za przypadek, gdyż w sformułowaniach tego typu kolejność słów jest równie ważna jak one same. Mowa tu i na innych miejscach o obowiązkach i prawach, podczas gdy stary kodeks „traktował o prawach i obowiązkach, ale odnośne dyspozycje dotyczyły tylko duchownych”⁴⁸. Tę tendencję wyraził oficjalnie relator zespołu roboczego, jako przyświecającą pracom nad kodeksem stwierdzając, iż prawa wynikają z obowiązków⁴⁹.

W toku dalszych prac nad księgą trzecią obecnego kodeksu zmieniła się kolejność tytułów, mianowicie tytuł: „De Sacris Missionibus” stał się tytułem dru-

⁴⁰ Tamże, 35 i 37.

⁴¹ Tamże, 29.

⁴² Pełny skład Komisji przedstawiał się następująco: P. Palazzini, Relator, I. Schröffer, H. S. Robia, P. Plesca, I. Graneris, A. Galletto, J. Ratzinger, V. Che, Ch. Berutti OP, A. D. de Sousa OFM oraz O. Semmelroth SI; czterej pierwsi wymienieni członkowie zespołu to biskupi – „Communicationes” 1 (1969) 33.

⁴³ Por. „Communicationes” 6 (1974) 54.

⁴⁴ Por. tamże, 55. W tym miejscu podano też liczbę powstałych kanonów: De Magisterio ecclesiastico – 32, De educatione christiana – 30, De Institutione clericorum – 39, De Libris et Instrumentis Communicationis socialis – 12, De Sacris Missionibus – 10, De Fidei professione – 2.

⁴⁵ Por. „Communicationes” 7 (1975) 149.

⁴⁶ Tamże, 150.

⁴⁷ Can. 1322 § 2.

⁴⁸ R. S o b a Ń s k i, *Prawno-teologiczne uwagi...*, 11.

⁴⁹ Miało to miejsce 18 X 1979 r., zob. „Communicationes” 12 (1980) 78; por. także R. S o b a Ń s k i, *Nowa kodyfikacja...*, 8; tenże, *Eklezjologia nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 28 (1985) nr 1–2, 11.

gim co do kolejności, za tytułem: „De actione Ecclesiae missionali”⁵⁰. Dalej podtrzymywane jest sformułowanie „Ecclesiae officium et ius est, independenter a qualibet humana potestate, omnes gentes evangelicam doctrinam docendi”⁵¹.

Wreszcie doszło do druku Schematu całego Kodeksu⁵². Kan. 747 § 1 nowego kodeksu był kan. 706 Schematu i posiadał następujące brzmienie:

„Can. 706 – § 1. Christus Dominus fidei depositum Ecclesiae concredidit, ut ipsa, Spiritu Sancto iugiter assistente, veritatem revelatam sancte custodiret et fideliter exponeret.

§ 2. Ecclesiae officium est et ius, independenter a qualibet humana potestate, omnibus gentibus evangelium nuntiandi”⁵³.

Widać od razu, iż can. 706 § 1 Schematu kodeksu z 1980 r. jest identyczny z can. 1322 § 1 dawnego kodeksu. Natomiast § 2 tego kanonu wykazuje różnicowanie wobec § 2 swojego odpowiednika w starym kodeksie. Sformułowanie „officium est et ius”⁵⁴ przylega do słowa „Ecclesiae” oraz posiada nową wewnętrzną kolejność słów, w której „est” znajduje się tuż za „officium”, co może być po prostu wygładzeniem łaciny kanonu, ale może też być pewnym wzmocnieniem słowa „officium” poprzez jego oddzielenie od „ius”, które w tej sytuacji znalazło się na dalszej pozycji w stosunku do słowa „Ecclesiae” i już nie jest wypowiedziane jednym tchem ze słowem „officium”. Wprawdzie łacińska składnia dopuszcza różną kolejność słów w zdaniu, bez wpływu na sens zdania, jednak powyższe rozważania miały na uwadze psychologiczne wartościowanie znaczenia elementów, w zależności od wzajemnego oddalenia, w obrębie określonej całości⁵⁵. W myśl tych kryteriów analizy to, co bliższe, jest bardziej znaczące, ważne, a to, co dalsze, mniej. Zatem można by się pokusić o wniosek, iż w schemacie kodeksu z 1980 roku dla Kościoła, jeszcze bardziej niż dotychczas, ważny jest obowiązek w stosunku do prawa. Zauważamy także pewne novum: „omnes gentes evangelicam doctrinam docendi”⁵⁶ zostało zastąpione przez „omnibus gentibus evangelium nuntiandi”⁵⁷. Jest to niewątpliwie nawiązanie do adhortacji Pawła VI *Evangelii nuntiandi* ogłoszonej 8 XII 1975 r.⁵⁸ Natomiast brak w can. 706 § 2 omawianego Schematu końcowej części can. 1322 § 2, która przeszła z pewnymi zmianami do następnego kanonu tego schematu⁵⁹.

Ogólnie można powiedzieć, że nastąpiły zmiany świadczące o organicznym rozwoju myśli prawodawczej, charakteryzującym się tendencjami do stawiania nowych akcentów i sformułowań. Zauważamy również rozwój i postęp w dziedzinie kanonów dotyczących misji. Są one konkretyzacją obowiązku i prawa Kościoła do ewangelizacji. Zamieszczone w tytule „De actione Ecclesiae mis-

⁵⁰ Por. „Communications” 9 (1977) 259.

⁵¹ Tamże, 260.

⁵² *Schema Codicis Iuris Canonici*, Roma 1980.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Tamże, can. 706 § 2.

⁵⁵ Por. H. Krzyszczyk, *Dynamika grupowa*, Katowice 1984, 33.

⁵⁶ Can. 1322 § 2 a także w pracach zespołu soborowego, zob. „Communications” 7 (1978) 150 oraz „Communications” 9 (1977) 260.

⁵⁷ *Schema CIC*, 1980, can. 706 § 2.

⁵⁸ AAS 68 (1976) 5–76; tekst polski w: *Misje po Soborze Watykańskim II*, red. W. Kowalak (i in.), Płock 1981, 255–291.

⁵⁹ *Schema CIC*, 1980, can. 707 § 1.

sionali” kanony od 736 do 747⁶⁰ odzwierciedlają naukę soborową⁶¹. Sytuacja jest tu radykalnie nowa.

Następnym, i ostatnim, wydrukowanym schematem nowego kodeksu był Schemat z 1982 r.⁶² W nim interesujący nas kan. 747 § 1 był sygnowany również jako 747 § 1 i przybrał taką postać:

„Can. 747 – § 1. Ecclesiae, cui Christus Dominus fidei depositum concredidit ut ipsa, Spiritu Sancto assistente, veritatem revelatam sancte custodiret, intimius perscrutaretur, fideliter annuntiaret atque exponeret, officium est et ius nativum, etiam mediis communicationis socialis sibi propriis adhibitis, a qualibet humana potestate independens, omnibus gentibus Evangelium praedicandi”⁶³.

Rzuca się w oczy połączenie dwu paragrafów can. 706 poprzedniego schematu oraz poszerzenie ich o nowe dodatkowe sformułowania. Ponieważ oba paragrafy jako zdania miały dwa różne podmioty logiczne, tj. Chrystus Pan i Kościół⁶⁴, z konieczności je ujednociono i przyjęto jako wspólny – Kościół⁶⁵, co jest być może w tym wypadku oznaką przewagi myślenia eklezjologicznego nad chrystologicznym. Obecnie can. 706 § 1 został poszerzony, tak więc znajdziemy tu nowe zadania Kościoła dotyczące prawdy objawionej – wnikliwe jej badanie i wykładanie⁶⁶. Sformułowania te nasuwają raczej skojarzenia z nauką niż z ewangelizacją, ale widocznie zdaniem prawodawcy są konieczne, aby Kościół właściwie wypełniał swe zadania. Następnie widzimy wstawienie wyjaśnienia, w jaki sposób – w jeden zresztą z wielu – ewangelizacja może i ma być przeprowadzana poprzez środki społecznego przekazu. Tym razem znowu zmieniono nazwę tejże funkcji Kościoła, zamieniając sformułowanie końcowe z „omnibus gentibus Evangelium nuntiandi”⁶⁷ na „omnibus gentibus Evangelium praedicandi”⁶⁸. Była propozycja, aby również w can. 711 i 712 sformułowanie: „Evangelium nuntiare” zastąpić innym określeniem. Propozycja ta została odrzucona przez komisję, co znalazło następujące odbicie w relacji dotyczącej dokonanej konsultacji Schematu z 1980 r.:

„Observatio generalis

Substituatur locutio „Evangelium nuntiare” cum alia, ex. gr. „Verbum Dei praedicare”, aut „ministerium praedicationis”, praesertim in cann. 711 et 712.

Ratio: Evangelium nuntiare est locutio ambigua, quia potest etiam intellegi de apostolatu vel de diffusionem doctrinae christianae, quod est ius et officium omnium fidelium exurgens ex Baptismo et Confirmatione (LG 33; AA 3) (Aliquis Pater).

R. Non admittitur: 1) ex ratione contraria: praedicare habetur tantum oris ope, dum etiam alia dantur media ad annuntiandum quod attinet; 2) amplius patet titulus qui adhibitus est, quique complectitur et praedicationem et catechesim (Cfr. ex. gr. LG 23)”⁶⁹.

⁶⁰ Zob. tamże.

⁶¹ Por. J. M. Goiburū, *Duch misyjny...*, 46–47.

⁶² Zob. *Codex Iuris Canonici, Schema novissimum*, Roma 1982.

⁶³ CIC, *Schema 1982*.

⁶⁴ *Schema CIC, 1980*, can. 706.

⁶⁵ CIC, *Schema 1982*, can. 747 § 1.

⁶⁶ Por. kan. 747 § 1.

⁶⁷ *Schema CIC, 1980*, can. 706 § 2.

⁶⁸ CIC, *Schema 1982*, can. 747 § 1.

⁶⁹ „Communications” 15 (1983) 89; zob. też „Communications” 14 (1982) 116.

Relacja ukazuje trudności w jednoznacznym rozumieniu i wyrażaniu terminologicznym ewangelizacji. Ciekawe jest też to, iż w referowanej propozycji znowu wrócono do dawnej kolejności „ius et officium”, która generalnie nie jest obecna w powstającej nowej kodyfikacji⁷⁰.

Zupełnym novum w Schemacie z 1982 r. jest wyrażenie „ius nativum”. Prawo takie znajdujemy w can. 1495 § 1 omawiającym zdolność majątkową Kościoła. F. Bączkowicz rozumiał to prawo jako „wrodzone”⁷¹ i dla jasności określa je jako „ius innatum”⁷². Trudno wskazać na źródło dodania słowa „nativum” do omawianego kanonu – w „Communicationes” brak na ten temat wzmianki. Tego nowego słowa nie można uznać za błahę, lecz należy je traktować z całą doniosłością, oczywiście w ramach całego systemu prawa. Omawiane tu „ius nativum” konkretyzuje samo „ius”. Wydaje się, iż użycie terminu „ius proprium” w tej normie też miałyby swoje uzasadnienie. Być może dodane tu słowo „nativum” jest przejawem pewnej koniunkturalności, a mianowicie tworzenia prawa pod presją wydarzeń w Kościele i świecie⁷³.

Can. 706 był również analizowany w stosunku do schematu „Lex Ecclesiae Fundamentalis”. Zagadnienie to rozstrzygnięto w następujący sposób:

„Canones praeliminares huius schematis aut praesupponunt LEF cann. 57–65 aut non. Si praesupponunt, quaedam repetitiones sicut in cann. 706 et 708 non iustificantur; si non, plus requiritur in his canonibus praeliminaribus (Quidam Pater).

R. Cfr. notam praeviam”⁷⁴.

Wskutek tego can. 706 Schematu z 1980 r. został w Schemacie z 1982 r. poszerzony o dyspozycję zawartą w can. 747 § 2: „Ecclesiae competit semper et ubique principia moralia etiam de ordine sociali annuntiare, necnon iudicium ferre de quibuslibet rebus humanis, quatenus personae humanae iura fundamentalia aut animarum salus id exigant”⁷⁵. Na uwagę zasługuje fakt, iż w nowym paragrafie can. 747 drugiego Schematu nie jest zastosowana konstrukcja prawna „officium et ius”, ale mowa jest tylko: „Ecclesiae competit”⁷⁶. Brak zatem explicite wyrażonego obowiązku głoszenia zasad moralnych, co nie znaczy wszakże, iż Kościół się go zrzeka. Samo powiązanie obu paragrafów tego kanonu ukazuje prymat ewangelizacji nad głoszeniem zasad moralnych.

Jeżeli chodzi o kanony dotyczące misyjnej działalności Kościoła, to w zasadzie nie uległy one zmianom, jedynie można gdzieś zauważyć wygładzenie łaciny Schematu z 1980 r. Porównując oba schematy kodeksu w aspekcie zagadnienia ewangelizacji, obserwujemy stopniowy rozwój procesu legislacyjnego, mający zarówno charakter „ilościowy”, jak i „jakościowy”.

⁷⁰ O tej tendencji prac Komisji wraz z jej deklaracją wspomniano już wcześniej zob. wyżej, przyp. 50.

⁷¹ F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne...*, 540.

⁷² Tamże, 318.

⁷³ Por. R. Sobanski, *Prawno-teologiczne uwagi...*, 3.

⁷⁴ „Communicationes” 15 (1983) 89.

⁷⁵ CIC, *Schema 1982*.

⁷⁶ Tamże, can. 747 § 2.

Z chwilą ogłoszenia nowego Kodeksu przez papieża Jana Pawła II zakończył się etap tworzenia nowego prawa, a rozpoczął się okres jego stosowania⁷⁷ oraz interpretowania⁷⁸.

Kan. 747 § 1 wszedł do kodeksu w niezmienionej formie i treści w stosunku do omawianego już wyżej can. 747 § 1 Schematu z 1980 r.⁷⁹ Oto jego brzmienie w wersji oryginalnej:

„Can. 747 – § 1. Ecclesiae, cui Christus Dominus fidei depositum concredidit ut ipsa, Spiritu Sancto assistente, veritatem revelatam sancte custodiret, intimius perscrutaretur, fideliter annuntiaret atque exponeret, officium est et ius nativum, etiam mediis communicationis socialis sibi propriis adhibitis, a qualibet humana potestate independens, omnibus gentibus Evangelium praedicandi”.

Każde tłumaczenie jest bliżej lub dalej idącą interpretacją. Choć tłumaczenia kodeksu na języki narodowe były bardzo staranne i w miarę możliwości dosłowne, to jednak warto się niektórym z nich przyjrzeć. W polskiej wersji językowej kodeksu, której głównym autorem jest E. Szafrowski, znajdujemy następujące wyrażenia:

„Kościół (...) ma obowiązek i wrodzone prawo przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom, (...)”⁸⁰.

Tłumaczenie to nie budzi wątpliwości, choć istniała teoretyczna możliwość przetłumaczenia „ius nativum” jako prawo naturalne⁸¹, co jednak nie było zapewne wolą prawodawcy. W języku niemieckim kanon ten brzmi: „Die Kirche (...) hat die Pflicht und das angeborene Recht (...) allen Völkern das Evangelium zu verkündigen”⁸².

Widzimy zatem, że w języku niemieckim kanon ten w niczym nie odbiega od wersji oryginalnej. Trudniej to powiedzieć o tłumaczeniu angielskim tego kanonu:

„The Church (...) has the innate duty and right to preach the gospel to all nations (...)”⁸³.

Od razu daje się zauważyć, iż przymiotnik: „innate” dotyczy zarówno obowiązku jak i prawa, czego nie znajdujemy w wersji oryginalnej, łacińskiej. Dokonano więc przez takie tłumaczenie nowej wykładni, nie mającej uzasadnienia ani w samym tekście kodeksowym, ani w pracach przygotowawczych, których owocem były dwa schematy całego kodeksu. Poza tym myśl prawodawcy oddana jest wiernie.

Interesująca jest także wersja hiszpańska kan. 747 § 1. Czytamy w niej:

„La Iglesia (...) tiene el deber y el derecho originario (...) de predicar el Evangelio a todas las gentes (...)”⁸⁴.

⁷⁷ Zob. R. Sobaniski, *Teoria...*, 242. Kodeks zaczął obowiązywać pierwszego dnia Adwentu 1983 r.

⁷⁸ Zob. tamże, 25.

⁷⁹ Widać to, gdy się porównuje każde słowo can. 747 § 1 Schematu z 1980 roku z kodeksowym kan. 747 § 1.

⁸⁰ KPK, kan. 747 § 1.

⁸¹ A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992, 440.

⁸² H. Mussinghoff, *Das Glaubensgut als Gabe und Aufgabe der Kirche*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, hrsg. K. Lüdicke, Essen 1986, c. 747.

⁸³ J. A. Coriden, *The Teaching Office of the Church*, w: *The Code...*, 546.

⁸⁴ P. Lombardia, J. Arrieta, *Codigo de Derecho Canonico*, Pamplona 1984, 469.

Tu także, podobnie jak w wyżej przytoczonych wersjach, spotykamy termin „derecho originario” a nie „derecho nativo” – choć takie rozumienie kanonu sugeruje komentarz z Pamplony⁸⁵.

Ogólnie można stwierdzić, iż żadna z wyżej przytoczonych wersji narodowych explicite nie tłumaczy „ius nativum” jako prawo naturalne, lecz jako prawo wrodzone. Z drugiej strony istnieją pewne odcienie znaczeniowe w przekładzie analizowanego wyrażenia, których nie można się dopatrzeć w tłumaczeniu pozostałych słów. Być może przyczyną jest to, iż „ius nativum” stanowi istotne acz nieoczekiwane novum w tym tekście.

Sam can. 747 rozpoczyna trzecią księgę Kodeksu „De Ecclesiae munere docendi”⁸⁶. Jako taki ma on decydujący wpływ na rozumienie materiału prawnego tej księgi. Również zawartość wspomnianej księgi pozwala go lepiej wyjaśniać. Jako że nie można tego kanonu rozpatrywać w oderwaniu od całości prawa kanonicznego, warto przyrzeć się bliżej słownictwu występującemu w tej normie ewangelizacyjnej, porównując ją z analogicznym słownictwem w innych miejscach kodeksu. Ponieważ słowo: „Ecclesia” występuje bardzo często w kodeksie, zajmowanie się nim nie miałyby charakteru wnioskotwórczego. Dlatego może lepiej zająć się wyrażeniem: „omnibus gentibus Evangelium predicandi”. Sformułowanie to znajdujemy tylko raz w nowym kodeksie, właśnie w kan. 747 § 1⁸⁷. Samo słowo „Evangelium, ii” znajdujemy w Kodeksie trzynastcie razy⁸⁸, w tym dwa razy jako „Evangelium Dei”⁸⁹. Jest ono zatem rzadko występującym słowem w kodeksie. Przykładowo „praelatura personalis” występuje dziesięć razy⁹⁰ a „ex-amen, inis” – siedemnaście⁹¹. Z formą „praedicandus, a um” spotykamy się pięć razy⁹². Przechodząc do „officium et ius”, zauważamy dość dużą częstotliwość tego zestawienia. Dwadzieścia dwa razy spotykamy obowiązek i prawo w tej kolejności obok siebie⁹³, natomiast „ius et officium” występuje ośmiokrotnie⁹⁴. To zestawienie ilościowe potwierdza wyżej wspomnianą tendencję prawodawcy do preferowania „officium” przed „ius”. Gdy chodzi o „ius nativum”, to występuje ono pięć razy⁹⁵. Stosowanie tu kryterium ilościowego wskazuje na wyrażenie „officium et ius” jako typowe, zaś „ius nativum” jako wyjątkowe w dziedzinie ewangelizacji⁹⁶.

Starając się głębiej wnikać w „obowiązek i wrodzone prawo Kościoła przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom” (por. kan. 747 § 1), warto mieć na uwadze, „że ewangelizacja świata to ius divinum Kościoła”⁹⁷. Kościół ma obowiązki wobec świata, wynikające nie z umowy, lecz z samej natury Kościoła, który jest posłany do narodów. Służba Kościoła wobec świata to „ius divinum”,

⁸⁵ Tamże.

⁸⁶ J. A. Coriden, *The Teaching...*, 546.

⁸⁷ X. Ochoa, *Index verborum ac Locutionum Codicis Iuris Canonici*, Roma 1984², 177.

⁸⁸ Tamże, 177.

⁸⁹ Tamże, 177.

⁹⁰ Tamże, 365.

⁹¹ Tamże, 177.

⁹² Tamże, 361; pozostałe kanony to: 566 § 1, 764–766.

⁹³ Tamże, 251.

⁹⁴ Tamże, 251.

⁹⁵ Tamże, 251–252; pozostałe kanony to: 362, 1254 § 1, 1260, 1311.

⁹⁶ Warto przeanalizować omawiane tu słowa w zestawieniu z innymi pojęciami, jak to podaje H. Zapp, *Codex Iuris Canonici. Lemmata*, Freiburg im Breisgau 1986.

⁹⁷ R. Sobaniski, *Kościół podmiotem...*, 215.

obowiązujące niezależnie od akceptacji drugiej strony lub od jej wzajemności⁹⁸. Mówi o tym *passus* kan. 747 § 1 ukazujący, iż Kościołowi właśnie nie kto inny, ale Chrystus Pan powierzył depozyt wiary, aby go głosił i wykladał, i to niezależnie od jakiegokolwiek ludzkiej władzy. T. Pawluk jasno wypowiada się na temat Jezusowego pochodzenia obowiązku ewangelizacji: „Pełnomocnictwo do nauczania o zasięgu powszechnym Kościół otrzymał od swojego Założyciela. Słowa Chrystusowe zawierające polecenie głoszenia prawdy objawionej wszystkim narodom nie budzą wątpliwości. Chrystus wypowiedział je dobitnie, gdyż posłannictwo przepowiadania to posłannictwo zbawienia”⁹⁹. Dalej autor powołuje się na Ewangelie¹⁰⁰. E. Szafronowski zaś szerzej przybliżył pojęcie: „depozyt wiary”, występujące w kan. 747 § 1¹⁰¹, opierając się na tekstach konstytucji dogmatycznej o Bożym Objawieniu *Dei Verbum*. Przytacza numery od siódmego do dziesiątego tej konstytucji ukazujące, iż Apostołowie przekazywali wszystko, co otrzymali od Chrystusa i Ducha Świętego. Ten przekaz obejmuje to, co przyczynia się do świętego życia i wiary. Zawarty jest on obecnie w Tradycji i Piśmie Świętym i właśnie one stanowią depozyt słowa Bożego, depozyt wiary. Podobnie zagadnienie widzi również W. Góralski pisząc: „Przez depozyt wiary rozumie się samo posłanie ewangeliczne przekazane w żywej formie w Kościele, a więc Pismo św. i Tradycję”¹⁰². Píše on również, iż „sformułowanie kanonu przyjmuje pośrednio, że Chrystus powierzył Kościołowi depozyt wiary”¹⁰³.

Kan. 747 § 1 określa ogólnie przedmiot funkcji nauczania – jest nim głoszenie Ewangelii wszystkim ludziom, oraz potwierdza prawo Kościoła do przepowiadania, określając je jako wrodzone, czyli wynikające z samej natury Kościoła¹⁰⁴. Istotnie, kanon ten zawiera „normę fundamentalną: Kościół ma obowiązek przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom” – jak stwierdza H. Mussinghoff¹⁰⁵. Dalej píše on, nawiązując do „depositum fidei”, że słowa „«Ewangelia» z tego kanonu nie należy utożsamiać z Ewangelią lub pismami Nowego Testamentu”¹⁰⁶. Analizując poczwórne zadanie Kościoła, wymieniony autor omawiając „wiernie głoszenie” stwierdza, iż „przepowiadanie Ewangelii w słowie i w życiu jest podstawową służbą Kościoła (kan. 210, 211)”¹⁰⁷. Zaś przy omawianiu „wiernego wykładania” konstatuje: „Kościół jest służą słowa Bożego”¹⁰⁸. Wreszcie H. Mussinghoff charakteryzując obowiązek i wrodzone prawo do e-

⁹⁸ Tamże, 207.

⁹⁹ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne*, t. 2, Olsztyn 1986, 328.

¹⁰⁰ Autor ten przytacza Mk 3,14; Mt 20,25 oraz Mt 28,18–20 (tamże, 328).

¹⁰¹ E. Szafronowski, *Podręcznik...*, t. 1, 6.

¹⁰² W. Góralski, *Nauczycielskie zadanie Kościoła*, w: P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 3, Lublin 1986, 12–13.

¹⁰³ Tamże, 12. Na czym jednak polega owa pośredniość? Chyba tylko na tym, że kanon ten wzmiankuje to w zdaniu podrzędnym, czyni to jednak w nim *explicite* (por. kan. 747 § 1).

¹⁰⁴ Por. tamże, 12.

¹⁰⁵ H. Mussinghoff, *Das Glaubensgut...*, c. 747.

¹⁰⁶ Tamże.

¹⁰⁷ Tamże. Dalej zaś czytamy: „Die Botschaft des Evangelismus soll bei allen Menschen ankommen und ihr Leben prägen. Die Verkündigung in die verschiedenen Kulturen, Rassen und Völker, in die Altersschichten und Zivilisationsstufen hinein verlangt als erstes gemeinsames Kriterium die Treue zum unverfälschten Wort Gottes” (tamże).

¹⁰⁸ Tamże. Tu dodaje uwagę: „In Wort und Leben treibt sie Exegese der Frohen Botschaft. Auslegung schafft keine neuen Wahrheiten, sondern fragt nach dem rechten Verständnis des Wortes Gottes und seiner rechten Anwendung auf die Situation heute lebender Menschen” (tamże).

wangelizacji, pisze, co następuje: „Es geht nicht um ein von außen hinzutretendes, von Dritten der Kirche gegebenes oder zugelassenes Recht, sondern um ein mit der Stiftung der Kirche durch Jesus Christus selbst gegebenes originäres Recht”¹⁰⁹. Mamy zatem „originäres Recht”, podczas gdy hiszpański komentarz mówi w tym samym kontekście o „derecho nativo”¹¹⁰.

Gdy spojrzymy w angielski komentarz, czytamy: „the right and duty are (...) native and proper to the Church”¹¹¹ i zauważamy podwójne określenie, zarówno prawa jak i obowiązku, i to w tej właśnie kolejności. Możemy zatem powiedzieć, iż różnice interpretacyjne zarysowujące się w tłumaczeniach na języki narodowe pogłębiają się w komentarzach do analizowanego kanonu. Wyżej wspomniany komentarz angielskojęzyczny przypomina o zmianach w kan. 747 § 1 w stosunku do can. 1322 § 2, a mianowicie, o omówionej już wyżej zamianie: „gentes omnes evangelicam doctrinam docendi” na „omnibus gentibus Evangelium praedicandi” oraz o zastąpieniu „a qualibet civili potestate” sformułowaniem „a qualibet humana potestate”.

Zaden z wyżej cytowanych komentarzy nie wspomina o zmianie kolejności słów „ius” i „officium” Zdaniem R. Sobańskiego, którego nurtuje to zagadnienie, zmiana ta ma istotne znaczenie. Po omówieniu w swoim artykule wzajemnego sprzeczania między prawami a obowiązkami autor dodaje: „na płaszczyźnie fundamentalnej kolejność wyliczenia praw i obowiązków wcale jednak nie jest obojętna”¹¹². Uzasadnia to wizję chrześcijanina, który przez chrzest najpierw jest podmiotem praw, dopiero potem obowiązków¹¹³. Trudno zaś oczekiwać, aby w odniesieniu do ewangelizacji wierni mieli prawa i obowiązki, skoro sam Kościół, jako wspólnota „posiada” je w odwrotnej kolejności. Sytuacja ta jest „przynębiająca” z prawnego punktu widzenia, co nie oznacza, iż z pastoralnego punktu widzenia nie otwiera nowych perspektyw o charakterze pozytywnym. Tak więc można powiedzieć o ambiwalentnym charakterze kolejności interesujących nas słów. Tym bardziej, że nie można w *communio*, jaką jest Kościół, obowiązków utożsamić z czymś smutnym i uciążliwym, a praw z czymś radosnym i ła-twym.

Wyrazem świadomości prawodawcy o obowiązku i prawie Kościoła do ewangelizacji są kanony misyjne. Już sama ich liczba, szczególnie w stosunku do kanonów starego Kodeksu, wygląda imponująco. Wieloletni pracownik Papie-skich Dzieł Misyjnych J. M. Goiburu¹¹⁴ bardzo pozytywnie wypowiada się na temat nowej kodyfikacji: „Powszechny duch misyjny Soboru odzwierciedla się w Kodeksie, zamieniając się w definicje i nakazy zharmonizowane z dokumentami soborowymi”¹¹⁵. Rzeczywiście, uderza szczególna głębia teologiczna kan. 781. Ponieważ ma on doniosłe znaczenie nie tylko dla kanonów tytułu II kodeksu, lecz także dla rozumienia ewangelizacji, warto go przytoczyć w całości:

„Can. 781 – Cum tota Ecclesia natura sua sit missionaria et opus evangelizationis habendum sit fundamentale officium populi Dei, christifideles omnes, propriae responsabilitatis conscii, partem suam in opere missionali assumant”.

¹⁰⁹ Tamże.

¹¹⁰ P. Lombardía, J. Arrieta, *Codigo...*, 740.

¹¹¹ J. A. Coriden, *The Teaching...*, 546.

¹¹² R. Sobański, *Prawno-teologiczne uwagi...*, 11.

¹¹³ Tamże, 12.

¹¹⁴ Por. tamże, 7.

¹¹⁵ Tamże, 47.

Natychmiast zauważamy tu soborowe stwierdzenie: „Kościół pielgrzymujący jest misyjny ze swej natury”¹¹⁶, a dzieło ewangelizacji jest uznane za fundamentalny obowiązek Ludu Bożego¹¹⁷. Jest to nowatorskie sformułowanie, korelujące z normą ewangelizacji z kan. 747 § 1. Nie ma tu wprawdzie sensu stricto stwierdzenia prawa do ewangelizacji, ale należy wziąć pod uwagę teologiczny, a nie kanoniczny początkowy charakter tej wypowiedzi. Milczenie na temat „ius” wszystkich wiernych wynika prawdopodobnie z teologicznej oczywistości tego faktu. Wszystkie kanony misyjne, które w stosunku do Schematu kodeksu z 1982 r. są tylko wygładzone od strony językowej, niosą w sobie soborową teologię i mają doniosły wpływ na życie Kościoła¹¹⁸. One to wzmacniają i konkretyzują ewangelizacyjne zadanie Kościoła, o którym mówi kan. 747 § 1. Należy oczekiwać, iż takie rozwinięcie tego kanonu poprzez kan. 781–792 nieodwołalnie ukształtuje świadomość misyjną, tak ważną dla dzieła ewangelizacji. Można zatem powiedzieć, że obowiązek i wrodzone prawo Kościoła do przepowiadania Ewangelii (por. kan. 747 § 1) wszystkim narodom, to warunek sine qua non życia i istnienia Kościoła.

¹¹⁶ DM 2.

¹¹⁷ Por. tamże, n. 35–36 oraz KK 17.

¹¹⁸ Kanony dotyczące misji szerzej omawiają: W. Góralski, *Nauczycielskie zadanie...*, 28–33; tenże, *Działalność misyjna Kościoła w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 28 (1985) nr 3–4, 33–39; T. Pawluk, *Prawo...*, 334–339; E. Sztafrowski, *Podręcznik...*, 42–51; O. Stoffel, *Der Missionarische Auftrag*, w: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts...*, 547–553 oraz tenże, *Die Missionstätigkeit der Kirche im neuen Kirchenrecht*, NZM 39 (1983) 178–197; H. Mussinghoff, *Das Glaubensgut...*; J. A. Coriden, *The Teaching...*, 559–564.